

Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkökulmia asuinalueiden viihtyisyyteen

PÄÄLÖYDÖKSET

- Valtaosa lähiöiden asukkaista piti asuinympäristöään viihtyisänä tai erittäin viihtyisänä.
- Asukkaiden kokemaa viihtyisyyttä selittivät tyytyväisyys asuinalueen turvallisuuteen, viher- ja vesialueisiin sekä teiden ylläpitoon ja mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. Asukkaiden viihtyisimmät paikat sijoittuivat useimmiten viher- ja vesialueille.
- Yleisimmät asuinalueeseen liittyvät häiritsevyytekijät olivat keryiden moottoriajoneuvojen melu, naapuruston tupakansavu ja lähinaapurin aiheuttama melu.
- Epäviihtyisäksi koettiin erityisesti keskeisten paikkojen epäsiisteys ja sosiaaliset häiriöt sekä huonokuntoiset tai huonosti hoidetut rakennukset ja yleiset alueet.
- Asiantuntijoiden ja asukkaiden näkemykset viihtyvyytekijöistä olivat suurelta osin yhtenevät.

Alueiden käytön suunnittelun yhtenä keskeisenä tavoitteena on edistää ”turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista” (MRL, 5 §). Valtakunnallinen asukasbarometri ja aikaisemmat lähiöihin kohdistuneet tutkimukset ovat osoittaneet, että peruspalveluiden ja hyvien liikenneyhteyksien lisäksi asukkaat arvostavat asuinalueensa luontoympäristöä, ja hyvät ulkoilumahdollisuudet koetaan erittäin tärkeiksi asuinalueen viihtyisyyttä lisääviksi tekijöiksi (Semi 2016, Strandell 2017, s. 29).

Täydennysrakentamisella pyritään usein tasapainottamaan ja kaventamaan alueiden sosioekonomista ja etnistä eriytymistä erityisesti väljissä 1960- ja 1970-luvuilla rakennetuissa lähiöissä, joissa sosioekonominen kehitys on ollut epäedullisinta ja väestökehityksessä on tapahtunut merkittäviä muutoksia (Stjernberg 2019). Asuinalueiden täydennysrakentaminen voi tuoda alueelle toivottua sosioekonomista sekoittumista, mutta heikosti suunniteltuna sillä voidaan myös menettää alueen omaleimaisuutta ja nykyisille asukkaille tärkeitä viheralueita (Tiitu ja Helminen 2019).

Jotta lähiöiden kehittämistavoitteet ja mahdollinen täydennysrakentaminen onnistuisi edistämään alueiden elinvoimaa aiheuttamatta segregatiota tai heikentämättä alueen tunnistamattomia vahvuustekijöitä ja nykyisille asukkaille merkityksellisiä asioita, on tarpeen tarkastella, kohtaavatko suunnittelijoiden ja asukkaiden käsitykset ”hyvästä lähiöstä” toisensa.

Hyvä lähiö: Paikkatieto ja asukaskokemukset viihtyisyyden ja elinvoiman arvioinnissa ja kehittämiseksi (HYVIÖ) -tutkimushanke tutki lähiöiden viihtyisyyttä toisaalta aluesuunnittelun tavoitteena, mutta myös asukkaiden kokemuksellisenä ilmiönä. Tässä tarkastelussa keskityttiin erityisesti niihin asuinympäristön viihtyvyytekijöihin, joihin voidaan kaupunki-, ympäristö- tai liikennesuunnittelulla vaikuttaa. Seuraavat tulokset pohjautuvat hankkeessa tehtyjen asiantuntijatyöpajojen, asukaskyselyn sekä asukashaastatteluiden löydöksiin.

Asiantuntijoiden näkemyksiä viihtyisyydestä

Asiantuntijoiden näkemyksiä lähiöiden viihtyisyyteen vaikuttavista tekijöistä kerättiin karttapohjaiseen yhteiskehittämiseen perustuvalla StrateGIS-menetelmällä (Tiitu ym. 2021), jossa suunnittelijat pisteyttivät erilaisia viihtyvyytekijöitä. Etätyöpajoja järjestettiin Helsingin, Vantaan ja Vaasan kaupungin asiantuntijoille, ja tutkimuskohteina olivat Helsingin Kannelmäki, Vantaan Koivukylä sekä Vaasan Ristinummi. Tärkeimpinä tekijöinä esiin nousivat muun muassa alueen siisteys, häiriöttömyys, asuntokannan monipuolisuus sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen saavutettavuus.

Työpajojen keskusteluissa asiantuntijat tunnistivat viher- ja vesialueet ja niiden laadukkuuden vetovoimatekijöiksi kaikilla asuinalueilla. Myös yhteisöllisyyden vahvistaminen nousi esiin kaikilla alueilla. Kokoontumispaikkoja, kaupunkikulttuuria ja asukkaiden osallisuutta haluttiin lisätä.

Asiantuntijat halusivat myös parantaa asuinalueiden houkuttelevuutta kehittämällä keskeisistä aukioista ja paikoista viihtyisiä ja turvallisia. Palveluiden saavutettavuutta ja reitien, alueiden ja rakennusten kunnossapitoa parantamalla haluttiin vähentää alueiden välistä eriarvoisuutta, lisätä houkuttelevuutta ja ikäystävällisyyttä. Etenkin Koivukylässä ja Ristinummella keskityttiin myös asuntotarjonnan monipuolisuuden ja laadun kehittämiseen. Työpajoissa tunnistettuja viihtyvyytekijöitä sisällytettiin asukaskyselyyn, jotta asiantuntijoiden ja asukkaiden näkemyksiä voitaisiin verrata.

Jaana Halonen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Kati Vierikko

Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Näin tutkimus tehtiin:

Suomen ympäristökeskus (SYKE) järjesti 13 asiantuntijatyöpajaa Helsingin, Vaasan ja Vantaan asiantuntijoiden kanssa vuosina 2021–2022. Työpajoissa käytettiin karttapohjaista StrateGIS-menetelmää, jonka avulla tunnistettiin kolmen tutkimuslähiön viihtyvyyspotentiaalia lisääviä tekijöitä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja SYKE toteuttivat syksyllä 2021 Hyvinvointitekijät asuin ympäristössä -kyselyn, jolla kerättiin tietoa asukkaiden 1) käsityksistä asuinalueen viihtyisyydestä, 2) tyytyväisyydestä asuinalueen 14 ominaisuuteen, joita oli noussut asiantuntijatyöpajoista, 3) käsityksistä häiriötekijöistä sekä 4) mielipiteistä vaikutusmahdollisuudesta asuinalueetta koskevaan päätöksentekoon.

Kysely postitettiin noin 5000:lle satunnaisesti valitulle vähintään 18-vuotiaalle henkilölle Helsingistä, Vantaalta, Vaasasta, Kuopiosta ja Oulusta. Otokseen valittiin kaksi lähiötä kustakin kaupungista.

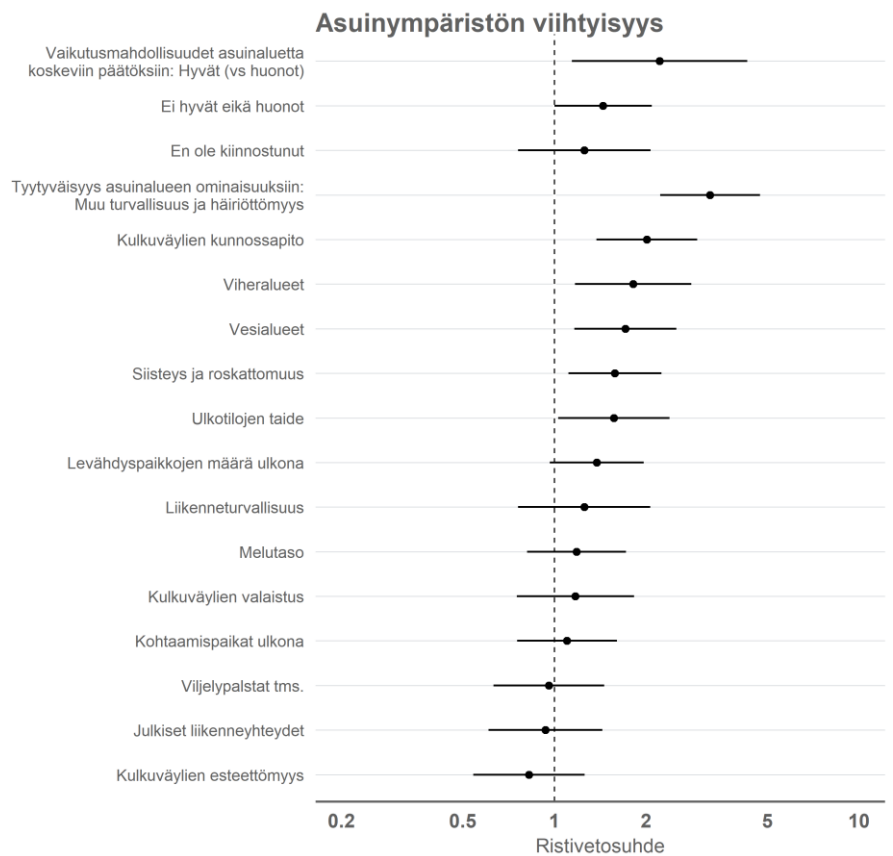
Lisäksi SYKE toteutti täydentävän asukaskyselyn kolmessa tutkimuslähiössä huhti-kesäkuussa 2022. Kysely oli käännetty useille kielille. Kussakin lähiössä tutkijat osallistuivat, tai järjestivät paikallisjärjestöjen kanssa 5–7 tilaisuutta, joissa he tapasivat paikallisia asukkaita sekä lähiössä aikaa työnteon ja harrastusten parissa viettäviä henkilöitä. Vastajia pyydettiin arvioimaan asiantuntijoiden valitsemien viihtyvyystekijöiden tärkeyttä omalla asuinalueella. Lisäksi vastajia pyydettiin kertomaan kyselystä puuttuneista viihtyvyystekijöistä sekä viihtyisistä ja epäviihtyisistä paikoista asuinalueellaan.

Tämä kysely täydensi postikyselyllä kerättyä aineistoa tuottamalla syvempää ymmärrystä ja yksityiskohtaista tietoa alueen viihtymistä tukevista tai heikentävistä tekijöistä. Täydentävällä kyselyllä pyrittiin myös tavoittamaan eri kieliryhmiin kuuluvia asukkaita.

Kyselyt lähiöiden asukkaille

Asuinalueiden viihtyisyys ja sitä selittävät tekijät

Kyselyyn vastasi 34 % (n = 1694) otokseen kuuluneista, ja vastaajien keski-ikä oli 46 vuotta (keskihajonta 20 vuotta). Kolme neljästä (76 %) postikyselyyn vastanneesta asukkaasta piti asuin ympäristöään viihtyisänä tai erittäin viihtyisänä. Viihtyisyyttä edistävinä tekijöinä korostuivat mahdollisuus osallistua aluetta koskevaan päätöksentekoon, turvallisuus ja häiriöttömyys, kulkuväylien ylläpito, viher- ja vesialueet sekä siisteys ja roskattomuus (kuvio 1). Analyseissä huomioitiin vastaajan ikä, sukupuoli, parisuhdetilanne, asuuko kotitaloudessa alle 18-vuotiaita, koulutus, työllisyystilanne, kotitalouden vuositulot, tyytyväisyys asuntoon, vihernäkymät kodin ikkunoista ja niiden katselu, asuinkerros, asumismuoto, asunnon tyyppi, viher- ja vesialueiden määrä 1 kilometrin etäisyydellä kotoa, sekä asuinalueen kaupunkivyyhyke ja sosioekonominen taso.

Lähde: THL, Hyviö-kysely

Kuvio 1. Asukkaiden arviota ”viihtyisä tai erittäin viihtyisä asuinalue” selittävät tekijät. Suurempi ristivetosuhte tarkoittaa vahvempaa yhteyttä viihtyisyyteen.

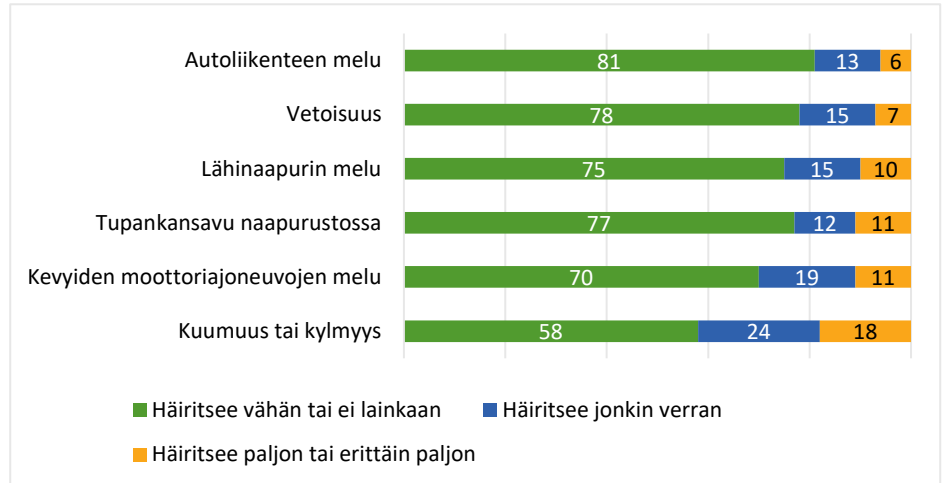
Asuinalueiden häiriötekijät

Yleisin postikyselyssä esiin noussut häiriötekijä asuinalueilla oli kevyiden moottoriajoneuvojen melu (jolla tässä tutkimuksessa tarkoitettiin moottoripyörien, mopojen, mopoautojen, skoottereiden ja mönkijöiden melua) sekä tupakansavu naapurustossa. Yksitoista prosenttia vastaajista ilmoitti, että kevyiden moottoriajoneuvojen melu ja tupakansavu naapurustossa häiritsivät paljon tai erittäin paljon oleskelua kotona sisätiloissa (kuvio 2). Vain kuumuus tai kylmyys sisällä häiritsi tätä useampaa vastaajaa (17 %). Muista asuin ympäristön tekijöistä lähinaapurin aiheuttama melu (10 %) oli seuraavaksi yleisin häiriötekijä sisätiloissa. Lisäksi 7–8 % vastaajista raportoi, että lähinaapurin tai kevyiden moottoriajoneuvojen aiheuttama melu häiritsi paljon tai erittäin paljon nukkumista. Suurinta osaa vastaajista kysytyt 15 tekijää eivät kuitenkaan häirinneet sisällä lainkaan tai häiritsivät vain vähän (kuumuus tai kylmyys 58 % – teollisuuden melu 97 %).

Lähiöohjelma 2020–2022

Hallituksen Lähiöohjelmassa 2020–2022 asetettiin tavoitteeksi edistää lähiöiden asukkaiden hyvinvointia ja voimaa turvaamalla palveluiden ja asumisen hyvä taso (Ympäristöministeriö 2022).

Erityisesti haluttiin puuttua alueiden eriytymiseen ja vahvistaa lähiöiden asukkaiden osallisuutta, asuinalueiden omaleimaisuutta ja sosiaalista identiteettiä. Lähiöohjelmassa haluttiin tukea kokonaisvaltaisia ja poikkihallinnollisia kehittämissuunnitelmia sekä vahvistaa tietopohjaa.

Kuvio 2. Asuinympäristön häiriötekijöitä sisätiloissa kokeneiden osuudet (%) niiden tekijöiden suhteen, joissa raportoitiin eniten häiritsevyyttä.

Ulkona asuinalueella kevyiden moottoriajoneuvojen melu sekä tupakansavu naapurustosta häiritsivät paljon tai erittäin paljon yhdeksää prosenttia vastaajista. Seuraavaksi yleisimmät paljon tai erittäin paljon häiritsevät tekijät olivat autoliikenteen (6 %) ja lähinaapurin aiheuttama melu (5 %). Suurinta osaa vastaajista kysytyt 12 tekijää eivät häirinneet ulkona lainkaan tai häiritsivät vain vähän (esimerkiksi kevyiden moottoriajoneuvojen melu 76 %, teollisuuden melu 98 %).

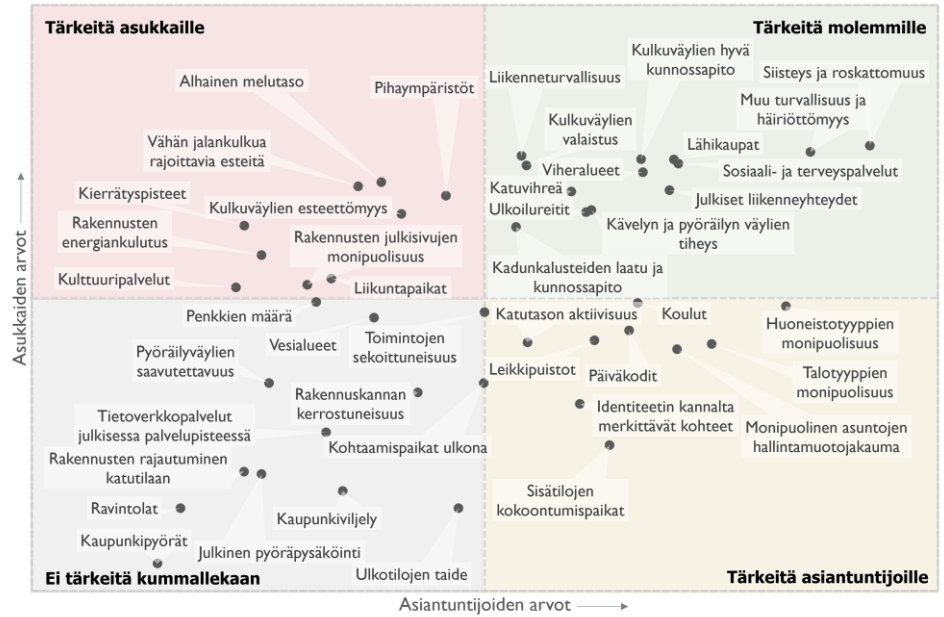
Viihtyisät ja epäviihtyisät paikat asuinalueella

Täydentävässä asukaskyselyssä selvitettiin viihtyisimpiä ja epäviihtyisimpiä paikkoja Kannelmäessä, Koivukylässä ja Ristinummella. Asukkaat pitivät viihtyisänä erityisesti viher- ja vesialueita niiden tarjoamien ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksien, luonnonläheisyyden ja hyvinvointia edistävien vaikutusten vuoksi. Lisäksi joitain mainintoja saivat oman kodin tai taloyhtiön viihtyisä piha, lähellä sijaitsevat ja monipuoliset palvelut tai kauppakeskukset, kokoontumisaikat ja kulttuuripalvelut kuten kirjastot. Epäviihtyisinä paikkoina mainittiin useimmiten rauhattomia, meluisia ja epäsiistejä paikkoja keskeisillä sijainneilla, kuten asemaseudut sekä huonokuntoiset tai huonosti hoidetut rakennukset ja yleiset alueet.

Asiantuntijoiden ja asukkaiden näkemykset viihtyvyydestä melko yhtenevät

Asukaskyselyt yhdistettiin soveltuvin osin, ja yhdistetyn aineisto avulla vertailtiin asiantuntijoiden ja asukkaiden näkemyksiä lähiöiden tärkeistä viihtyvyydestä. Yhdistetyn aineiston koko oli yhteensä 750 vastaajaa kolmen tutkimuslähiön alueelta, ja vastaajien keski-ikä oli 59 vuotta.

Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksissä asuinalueiden viihtyvyydestä oli sekä yhtäläisyyksiä että eroja (kuvio 3).

Kuvio 3. Asiantuntijoiden ja asukkaiden näkemykset viihtyisyyteen vaikuttavista tekijöistä asuinalueilla. Suunnittelijoiden arvot perustuvat viihtyisyystekijöiden pisteetyksiin työpajoissa. Asukkaiden arvot pohjautuvat siihen, kuinka suuri osuus asukaskyselyjen vastaajista piti tekijää tärkeänä tai erittäin tärkeänä.

Selvimmät yhtäläisyydet

Seuraavat viihtyvyystekijät olivat sekä asiantuntijoiden että asukkaiden näkemyksen mukaan kaikkein tärkeimpiä:

- Siisteys ja roskattomuus
- Muu kuin liikenteeseen liittyvä turvallisuus ja häiriöttömyys
- Kulkuväylien kunnossapito
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä lähikauppojen saavutettavuus
- Viheralueet

Suurimmat eroavaisuudet

Asiantuntijoiden tärkeinä pitämiä viihtyvyystekijöitä, joita asukkaat eivät kokeneet yhtä tärkeiksi, olivat muun muassa:

- Sisätilojen kokoontumispaikat (kuten asukas- ja kerhotilat)
- Monipuolinen rakennus- ja asuntokanta (talo- ja huoneistotyyppit ja hallintamuodot)
- Ulkotilojen taide
- Päiväkotien ja koulujen saavutettavuus

Asukkaiden tärkeinä pitämiä viihtyvyystekijöitä, joita asiantuntijat eivät kokeneet yhtä tärkeiksi, olivat muun muassa:

- Kierrätyspisteiden saavutettavuus
- Kulkuväylien esteettömyys
- Rakennusten energiankulutus
- Alhainen melutaso
- Kulttuuripalvelut (kuten konserttitalit, teatterit, kirjastot)
- Pihaympäristöt

Asukkailla kymmenen tärkeimmän viihtyvyystekijän joukkoon nousevista tekijöistä liikenneturvallisuus ja kulkuväylien valaistus eivät nousseet suunnittelijoiden arvostuksissa kymmenen tärkeimmän joukkoon, mutta ne kuitenkin tunnistettiin työpajojen keskusteluissa viihtyisyyttä lisääviksi tekijöiksi.

Johtopäätökset

Kyselyihin vastanneet asukkaat pitivät asuinalueitaan viihtyisinä. Mahdollisuus omaa asuinalueetta koskevaan päätöksentekoon oli yksi kyselyssä esiin nousseista tekijöistä, jotka selittivät viihtyisyyttä. Turvallisuus, niin liikenneturvallisuus kuin muu turvallisuus, ja häiriöttömyys sekä viheralueet nousivat myös selvästi viihtyisyyttä selittäviksi tekijöiksi.

Kysytyistä häiriötekijöistä useimmat eivät häirinneet suurinta osaa asukkaista ollenkaan tai häiritsivät vain vähän. Kevyiden moottoriajoneuvojen melu häiritsi yleisemmin kuin lähinaapureiden tai autoliikenteen aiheuttama melu, ja se myös häiritsi lämpimänä vuodenaikana asukkaiden nukkumista yleisemmin kuin autoliikenteen melu. Näyttää siis siltä, että moottoripyörien, mopojen, skoottereiden ja mönkijöiden käyttöön asutusalueiden lähellä tulisi kiinnittää huomiota.

Asiantuntijat ja asukkaat olivat samaa mieltä useiden viihtyvyystekijöiden tärkeydestä, kuten siisteyden, häiriöttömyyden ja viheralueiden osalta. Joitakin eriväisyyksiä kuitenkin havaittiin, mikä viittaa siihen, että suunnittelussa on tärkeää huomioida erilaisten asukasryhmien näkökulmia. Lisäksi tieto viihtyisien ja epävihtyisien paikkojen sijainneista perusteluineen on hyödyksi tunnistettaessa alueen vetovoima- ja kehityskohteita.

Eri väestöryhmien viihtyvyys alueella voi olla kiinni eri tekijöistä. Osa tässä tutkimuksessa havaituista eroista asiantuntijoiden ja asukkaiden arvostamissa viihtyvyystekijöissä selittyi vastaajien ikärakenteella. Vertailussa käytetyn aineiston asukaskyselyihin vastanneiden keski-ikä oli 59 vuotta, minkä vuoksi esimerkiksi päiväkotien ja koulujen merkitys ei korostunut asukkaiden vastauksissa ja toisaalta esimerkiksi esteettömyys koettiin tärkeämmäksi asiantuntijoiden näkemyksiin verrattuna.

Asiantuntijat kokivat asuntokannan monipuolistamiseen ja alueellisen eriytymisen ehkäisemiseen liittyvät viihtyvyystekijät tärkeämmiksi kuin asukkaat. Tämä on ymmärrettävää, sillä esimerkiksi vuokra- ja omistusasumisen sijoittaminen toistensa lomaan ei välttämättä lyhyellä aikavälillä lisää viihtyisyyttä yksittäisen asukkaan näkökulmasta. Silti segregaaation ehkäisy lähiöissä ja niitä ympäröivillä asuinalueilla todennäköisesti kasvattaa viihtyisyyttä myös yksilöiden näkökulmasta pitkällä aikavälillä.

Lähteet

Pasanen T., Lanki T., Siponen T., Turunen A. W., Tiittanen P., Heikinheimo V., Tiitu M., Viinikka A., Halonen J.I. (2022). Predictors of perceived neighbourhood comfort in urban and suburban areas in Finland. ISEE conference abstract P-2066.

Semi J. (2016). Hyvinvoinnin tekijät – Asuinalueen merkitys hyvinvoinnin kokemisessa. Te-oksessa: Tutkitusti parempi lähiö – asuinalueiden kehittämissuunnitelman tutkimusjulkaisu. Asuinalueiden kehittämissuunnitelman tutkimusjulkaisu. Asumisen rahoitus- ja kehittämissuunnitelma (ARA) ja Ympäristöministeriö. 66–70 s.

Stjernberg M. (2019). Concrete suburbia - Suburban housing estates and socio-spatial differentiation in Finland. Academic dissertation. Department of Geosciences and Geography A77, University of Helsinki.

Strandell, A. (2017). Asukasbarometri 2016 – Kysely kapunkimaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19/2017. <http://hdl.handle.net/10138/193009>

Tiitu M. & Helminen V. (2019). Täydennysrakennuspaikkoja etsimässä. Julk.: Mäntysalo R., Kanninen V., Purkarthofer E. & Koste O.-W. (toim.) Kaupunkiseudut: Ristiinvalotuksia ja ra-janylytyksiä - BEMINE-hankkeen loppuraportti, 57–61. Espoo, Aalto-yliopisto. Aalto-yliopiston julkaisusarja CROSSOVER 2019:3.

Tiitu M., Viinikka A., Ojanen M. & Saarikoski H. (2021). Transcending sectoral boundaries? Discovering built-environment indicators through knowledge co-production for enhanced planning for well-being in Finnish cities. *Environmental Science & Policy* 126, 177–188. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.09.028> Turunen A., Halonen J.I., Pasanen T. & Lanki T. (2022). Kevyiden moottoriajoneuvojen melun häiritsevyys kaupungeissa. *Ympäristö ja Terveys -lehti* 5 · 2022, 53 vsk.

Ympäristöministeriö (2022). Lähiöohjelma 2020–2022 <https://ym.fi/lahtioiden-kehittaminen>

Tämän julkaisun viite:

Halonen JI, Pasanen T, Turunen A, Tiitu M, Nyberg E, Viinikka A, Vierikko K, Siponen T, Lanki T. Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkökulmia asuinalueiden viihtyisyyteen. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

HYVIÖ-hanke on osa ympäristöministeriön rahoittamaa Lähiöohjelmaa vuosille 2020–2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-980-1 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-980-1>